

Nachtzwaluwen in Noordwijkse duinen

Leo Schaap

Vorig broedseizoen, 2018, werden ten noorden van Noordwijk in de Amsterdamse Waterleidingduinen en Kennemerduinen Nachtzwaluwen gehoord. De opmars van de Nachtzwaluw, die zich vooral in de Noord-Hollandse duinen en andere zandgronden met heide heeft voorgedaan leek zich dus ook naar het zuiden door te zetten. Voor Wim de Groot van de Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland een reden om in juni 2019 een telling te organiseren om de voortgang van deze opmars in kaart te brengen. Hij kreeg het voor elkaar om in alle duinen van Schiermonnikoog tot het Zwin tellers te vinden om mee te doen. Helaas werd er in Zeeland niet geteld. In de Noordwijkse duinen van Katwijk tot en met de provinciegrens met Noord-Holland werd deze telling door onze vereniging georganiseerd en uitgevoerd.

*Landschap waar de Nachtzwaluw zich kennelijk thuis voelt.
Foto: Leo Schaap*

Nachtzwaluwen laten zich vooral horen op warme zomeravonden en nachten na zonsondergang. De laatste waarnemingen uit de Noordwijkse duinen dateren van 1958 en zijn gemeld door Johan Moerkerk. Nachtzwaluwen houden van bosranden met dennen en zanderige vlaktes, zoals die op de heidegronden en in duinen veel voorkomen. De Nachtzwaluw is sinds de jaren negentig sterk toegenomen maar de laatste jaren lijkt die groei wat af te vlakken. De groei deed zich vooral voor op de Veluwe en op de Noord-Brabantse heidevelden. Ook in de duinen boven Bergen is hij behoorlijk toegenomen en nu hopelijk ook in de duinen van Zuid-Holland. De Nachtzwaluw heeft een voorkeur voor heidevelden en open bossen op hoge zandgronden. Waarom deze vogel, die van grotere insecten leeft, zo toeneemt is nog een raadsel, er wordt veel gespeculeerd over de redenen: nemen zijn prooien toe of is de overwintering in Afrika verbeterd? Men kent het antwoord nog niet. Het is echter een belevenis om 's-nachts de Nachtzwaluw tegen te komen en te horen. Wie zijn langdurige tweetonige ratelende of snorrende zang eenmaal heeft gehoord zal dit kenmerkende geluid niet meer snel vergeten.

Op 17 juni was het zover. Het Noordwijkse telgebied was daarvoor in 13 gebieden verdeeld, meestal aansluitend op een perceel dat op broedvogels wordt geïnventariseerd. In totaal zijn 28 tellers op pad geweest om na zonsondergang bij een heldere nacht en volle maan hun gebied te verkennen. Iedereen heeft genoten van de prachtige avond en nacht, windstil, een mooie maan en een heldere Jupiter waarvan de manen zichtbaar waren. Het was de ideale tijd om dit onderzoek te houden en een belevenis om zo laat door het duin te struinen. Wim de Groot had van tevoren alle terreinbeheerders op de hoogte gesteld en waar nodig toestemming gevraagd. Het geluid van de Nachtzwaluw kan verward worden met dat van de Sprinkhaanzanger, Veenmol en Rugstreeppad. Daarom werden deze geluiden door Wim verspreid, zodat van tevoren geoefend kon worden. Door het geluid af te spelen kan de zang van de Nachtzwaluw worden geactiveerd. Dat werd dan ook op verschillende plaatsen geprobeerd maar zonder succes.

De Nachtzwaluw werd in Noordwijk in één gebied gehoord, de Noordwijkse Noord-duinen. Al in de aanloop naar de telling meldde Arco Mandemaker en zijn zoon Ezra Mandemaker dat het geluid van de Nachtzwaluw was gehoord. Dat was al op 24 mei, mogelijk op twee locaties. Casper Zuiderduyn was ingeseind en heeft kort daarop ook twee, mogelijk drie snorrende Nachtzwaluwen gehoord. Ook op 17 juni tijdens de telling werd de Nachtzwaluw op twee locaties gehoord door Hein Verkade, Arco Mandemaker en Johan Scholten. Op 30 juni tijdens een zwoele nacht kon ik drie zangposten enkele honderden meters uit elkaar bevestigen! Op 24 juli omstreeks 24:00 uur werden alleen nog contactroepen gehoord. Voor het eerst dus na lange tijd weer meldingen van de Nachtzwaluw uit de Noordwijkse duinen. Een unieke gebeurtenis; na meer dan 60 jaar weer Nachtzwaluwen in de Noordwijkse duinen.

Het succes van de telling voor Noordwijk was dus beperkt tot de Noordduinen. In onze omgeving konden de territoria

*Nachtzwaluw zoals René van Rossum die van Berkheide deze zomer kon fotograferen.
Foto: René van Rossum*

in de AWD en Kennemerduinen niet meer bevestigd worden. De dichtstbijzijnde andere waarnemingen liggen in Berkheide (1 territorium, herbevestigd) en één ten noorden van het Vogelmeer in de Kennemerduinen. Boven Bakkum werden pas de aantallen gemeld waardoor er totaal 42 territoria konden worden gerapporteerd. De grafiek, die door Sovon is opgesteld, toont de groei van het aantal Nachtzwaluwen in de duinen. Helaas is het voorkomen in Zuid-Holland beperkt tot 4 exemplaren. René van Rossum slaagde erin, zei het, onder slechte lichtomstandigheden, de Nachtzwaluw van Berkheide te fotograferen. De Nachtzwaluw daar is een onregelmatige broedvogel en is ook in enkele andere jaren voorgekomen.

Een nachtelijke inventarisatie is niet alleen goed om de Nachtzwaluw te ontdekken. Als bijvangst werden vroeger in de avond op verschillende plaatsen Houtsnippen waargenomen, zoals op het Golfterrein en Noordduinen. Bovendien veel vleermuizen, Bosuil, juveniele Bosuilen en juveniele Ransuilen. Late zangers waren er ook zoals enkele Boomleeuweriken en Zanglijsters. Vooral in de AWD werden naast boomkickers veel rugstreppadden gehoord en gezien. Het concert van deze padden vanuit het plasje bij de Blauwe Paal was kilometers ver te horen. Daarnaast werden veel zoogdieren gespot waaronder marters. Toch valt het op dat

De avond was ook een mooie gelegenheid om er een uitje van te maken.

Foto: Tineke de Bruin.

‘onze’ Nachtzwaluwen zich pas laten horen nadat de Houtsnippen hun rondjes hebben gedraaid. Het lijkt erop dat de Nachtzwaluwen aangetrokken worden door recent uitgevoerde verwijdering van begroeiing zoals dat in de Noordduinen door Staatsbosbeheer is gedaan en dat ook het geval was in de Kennemerduinen. Het is daarom de vraag of de Nachtzwaluwen ook volgend jaar nog te horen zullen zijn. Laten we echter positief zijn, hopelijk heeft de groei een verdere verspreiding in Zuid-Holland tot gevolg.

Een heldere maan maakte het struinen in de duinen tijdens deze nacht wat makkelijker. Foto: George Hageman

